

Den norske strl. § 39 og dens anvendelse.

Av kst. overlæge ved Ilebu fengsel THORBJØRN KJØLSTAD.

Strl. § 39, til daglig kalt Sikringsloven, ble vedtatt den 22. 2. 1929 og feiret således 20-års jubileum i år. Lovens innhold er vel i hovedtrekkene kjent av leserne, men jeg vil allikevel presisere noen momenter.

I § 39, 1 pkt. står det at hvis en ellers straffbar handling er foretatt i sinnssykdom, eller bevisstløshet som følge av atypisk alkoholrus eller under forbigående nedsettelse av bevisstheten, eller av en person med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner, *og det er fare for at gjerningsmannen på grunn av en sådan tilstand atter vil foreta en slik handling, kan retten beslutte at påtalemyndigheten i sikringsøyemed skal foranstalte en av de under a—f nevnte sikringsmidler.* De nevnte sikringsmidler er:

- a) anvisning eller forbud om bestemt oppholdssted
- b) oppsikt av politiet eller særskilt oppnevnt tillitsmann, meldeplikt hos de samme
- c) forbud mot alkoholnyttelse
- d) anbringelse i betryggende privatpleie
- e) anbringelse i sinnssykeasyl, kur- eller pleieanstalt, arbeidshus
- f) fengslig forvaring.

I § 39, 2. pkt. står at hvis det på grunn av sådan tilstand som nevnt i 1. pkt. er fare for handlinger av den art som er angitt i en rekke §§ i Straffeloven, *skal* retten beslutte anvendelse av sikringsmidler. De handlinger det dreier seg om er f. eks.: almenfarlige forbrytelser som forvoldelse av ildebrann, sammenstyrtning, oversvømmelse, jernbaneulykker, forlis o. l., eller hindring av forebyggelse av slike ulykker, videre giftmord eller forsøk på dette, utbredelse av farlige epidemier og kjønnssykdommer, eller medvirkning til dette, sedelighetsforbrytelser av enhver art, dog unntatt blodskam, videre bortførelser, „kidnapping“, slavehandel, trusler om legemsbeskadigelse eller drap, vold og overlagt drap, fosterfordrivelse, grovt tyveri, pengeutpressing og ran, og til slutt skade på offentlig eiendom.

I § 39, 4. pkt. anføres at før det treffes beslutning om sikringsforanstaltninger eller opphevelse av disse, skal det *som regel* innhentes erklæring fra sakkyndig læge. Det samme bør skje med visse mellomrom under anvendelse av sikringsmidlene.

I strl. § 39 a. heter det at hvis tiltalte har gjort seg skyldig i flere forsøk eller fullbyrdede forbrytelser av den art som tidligere er nevnt, og retten finner grunn til å anta at tiltalte påny vil begå forbrytelser av samme art, *skal* retten beslutte at tiltalte skal holdes i *forvaring* så lenge det er påkrevet etter at straffen er helt eller delvis avsonet. Hvis tiltalte er mangelfullt utviklet eller varig svekket, kan retten bestemme at sikring skal iverksettes istedenfor straff og forvaring.

I § 39 b. er anført endel prosessuelle bestemmelser som like meget hører hjemme i straffeprosessloven.

Efter § 39 idømmes altså sikring i en eller annen form når vedkommende forbryter er sinnssyk, har varig svekkede sjelsevner o. s. v. uansett om han er tidligere straffet eller ikke. Hvilket sikringsmiddel som skal anvendes, bestemmes som regel av påtalemyndigheten. Efter § 39 a. kan recidivister som man må anta påny vil begå forbrytelser av alvorlig art, idømmes fengslig forvaring selv om de ikke er psykisk defekte. De psykisk defekte recidivister skal idømmes sikring når det er fare for nye recidiv.

Såvidt jeg kan forstå, ville det være heldigere om anvendelsen av sikring hadde vært obligatorisk etter § 39, 1. pkt., altså når det gjelder personer som er sinnssyke eller bevisstløse eller er mangelfullt utviklet eller varig svekket, og at sikringsspørsmålet ikke skulle avgjøres ved rettens skjønn. En må ha lov å anta at de sakkyndige har bedre forutsetninger for å uttale seg om nødvendigheten av sikring overfor slike personer, enn noen legdommere som ser tiltalte for første gang i retten og der bare kan se ham i noen timer før de avgjør spørsmålet.

I § 39, 2. pkt. hjemles riktignok en obligatorisk bestemmelse om sikring for slike personer, men den er begrenset til å gjelde bare når det er fare for visse bestemte forbrytelser. Nå er det vel neppe rimelig å anta at noen kan forutsi om en åndssvak ved neste gangs overhengende fristelse vil nøye seg med et alminnelig tyveri, f. eks. innbruddstyveri, eller om han i sinne vil sette fyr på en låve. Jeg mener derfor at denne begrensning er en svakhet ved loven, idet den nærmest forutsetter evnen til å spå riktig hos dommeren og/eller de sakkyndige.

Efter § 39, 4. pkt. skal man som regel oppnevne sakkyndige for å undersøke tiltalte, men i § 39 a., som altså gjelder recidivister, er det ikke nevnt noe om mentalobservasjon. Det ville vel ha vært heldigere om det hadde vært obligatorisk mentalobservasjon i alle tilfeller hvor sikring eller forvaringsdom kan komme på tale.

I rundskriv av 18. januar 1932 innskjerpet Riksadvokaten bestemmelsen om sakkyndig observasjon av „sjelelig svake“ og påla videre påtalemyndigheten å søke opplysning fra vedkommende anstalt hvis siktede tidligere hadde sittet i landsfengsel.

I sin „Kommentar til Straffeloven“ av 1930 uttaler Kjerschow: „Det må vel innrømmes at det for dommerne i straffesaker er en overmåte vanskelig oppgave å bedømme gjerningsmannen således at han kan skille bukkene fra fårene blandt recidivistene. Det er først under fullbyrdelsen (av straffen) og kanskje etter lengere tid at man kan lære dem noget å kjenne. Det gjelder å forme reglene om forvaring således at man får anledning til å gjøre gjeldende den nødvendige erfaring“.

Dette er antagelig skrevet delvis for å forsvare rettens bruk av forvarings- og sikringsbeslutninger, men kunne vel like godt være skrevet for å advare dommerne mot å stille prognoser uten noe sikkert erfaringsmessig grunnlag. Det er nemlig det en dommer gjør når han utmåler f. eks. 18 mdrs. fengsel til en forherdet innbruddstyv. Hvis dommeren virkelig tror at dette er tilstrekkelig til å avholde vedkommende fra nye lovovertrædelser, kan han ikke ha meget erfaring om recidivister, — et raskt blikk i tilbakefallsstatistikken vil sikkert endre hans oppfatning. Hvis dommeren derimot ikke antar at dette vil være nok til at vedkommende forbryter for fremtiden avholder seg fra nye lovovertrædelser, må en ha lov til å spørre hvorfor dommeren da ikke idømmer mere straff eller beslutter annen forføyning. Imidlertid er det en daglig foreteelse i Oslo Byrett og andre steder at recidivister får sin efter straffeloven nøyaktig utmålte porsjon fengsel, og de samme forbrytere stiller opp, efter „å ha gjort opp med samfundet“, i forbrytergeleddene, klar til neste jobb.

Sikringsloven skulle avløse de tidligere straffelovs §§ 39 og 65 som hadde vært i kraft fra 1905. Efter disse §§ var det anledning til å anbringe farlige sinnssyke eller mindre tilregnelige i asyl, tvangsarbeidsanstalt e. l. eller pålegge oppholdssted, totalavhold m. m. Like-så ga § 65 anledning til å anbringe en farlig recidivist i forvaring hvis det var fare for gjentagelse.

Disse lovbestemmelser var imidlertid svært lite anvendt, § 65 således bare 2 ganger fra 1905 til 1924, og § 39 mot 24 personer som ble anbragt i arbeidshus.

Selv om det ikke av Straffelovskomiteéns utkast til Sikringsloven av 1929 fremgår at denne tar sikte på å oppnå en mere rasjonell be-

handling av abnorme forbrytere og en uskadeliggjørelse av recidivistene, må en vel ha lov til å anta at dette har vært hovedmotivene for den nye lov.

Forat loven skulle bli hensiktsmessig i praksis, burde man vel ha forutsatt at det blev oppført en anstalt til oppbevaring og behandling av de abnorme, men ikke sinnssyke kriminelle. Hvordan myndighetene stillet seg til dette spørsmål, synes å fremgå av Justisdepartementets bemerkning i OT. prp. nr. 8 1927: „Man har her unngått å bruke uttrykket „forvaringsanstalt“ forat ikke lovteksten skal nødvendiggjøre opprettelse av særlige anstalter. Det er departementets forutsetning at arbeidsføre forvaringsfanger vil bli anbragt i tvangsarbeidsanstalten på Opstad. For de øvrige forvaringsfanger bør det vel med tiden opprettes en særskilt anstalt, — inntil så blir gjort, får man anbringe dem i fengsel“. Noen lignende bemerkning ble ikke fremført da sikringsloven ble foreslått, men heller ikke i den står det nevnt noe om eventuell anstalt, så samme resonnement har antagelig gjort seg gjeldende i behandlingen av denne sak.

Dette var jo svært økonomisk tenkt av Justisdepartementet, men i og med utelatelse av krav om anstalt hadde man nærmest sparket ben under halve sikringsloven, idet en rasjonell behandling av abnorme forbrytere forutsetter at de *ikke* anbringes i fengsel eller i tvangsarbeidsanstalt som Opstad, som vesentlig er befolket av alkoholister og løsgjengere.

Uttalelsen har imidlertid hatt den av departementet forønskede virkning. Til dags dato har vi ingen anstalt til å ta vare på abnorme forbrytere eller forvaringsfanger.

Efter at den nye lov var trått i kraft, burde man vel ha ventet en jevn og stadig tilbakegang i antall dømte recidivister, og likeledes skulle man ha ventet en svær økning i antall mentalobservasjoner. Den første virkning, decimeringen av recidivistene, er helt uteblit, men en økning i antallet av mentalobservasjoner er det kommet.

For å illustrere disse uttalelser har jeg utarbeidet noen diagrammer på grunnlag av den norske kriminalstatistikk. Statistikken går tilbake til 1882, men før 1915 er den såvidt mangelfull at den er lite egnet til mitt formål. Okkupasjonsårene har jeg utelatt, da de er så preget av de abnorme forhold at tallene blir helt misvisende.

I første tabell (fig. 1) er vist en oversikt over straffelte ved norske domstoler fra år til annet i tiden 1915—1940. Den første kolonnen

viser straffelte menn ialt i samme tidsrom, neste viser antall straffelte kvinner. Vi ser at den sistnevnte kategori holder seg temmelig konstant på ca. 300. Forøvrig er det, som det fremgår av tabellen, stor variasjon i antall straffelte, uten at jeg her vil komme inn på årsakene til dette.

År:	Straffelt ialt		Tidl. straffelt		Tidl. ustraffelt	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
1915	2478	259	1063	79	1415	180
1916	2844	295	1265	70	1579	219
1917	2937	338	1188	117	1749	221
1918	3526	390	1232	67	2294	323
1919	3158	303	1178	53	1980	250
1920	2709	285	1057	61	1732	224
1921	3112	286	1179	59	1933	227
1922	2699	275	1057	67	1642	208
1923	2995	272	1143	58	1852	214
1924	3145	296	1237	72	1902	224
1925	3257	344	1362	80	1895	264
1926	3495	337	1471	87	2024	250
1927	3531	293	1537	73	1994	220
1928	3483	248	1872	54	2011	194
1929	3416	264	1541	75	1875	189
1930	3644	317	1489	88	2155	229
1931	3807	334	1530	105	2277	229
1932	4013	286	1608	88	2405	198
1933	3894	318	1759	73	2135	245
1934	3851	282	1709	77	2142	205
1935	3436	296	1487	75	1949	221
1936	3641	259	1532	64	2109	195
1937	3350	321	1476	78	1874	243
1938	3631	278	1570	89	2061	189
1939	3660	305	1551	90	2109	215
1940	3034	303	1178	53	1850	250

Fig. 1.

Neste kolonne viser antall *tidligere* straffelte menn og kvinner som er straffelt påny i de forskjellige år. Variasjonene i disse tall er meget mindre og antallet av dømte recidivister utgjør nokså konstant 40 % av antallet dømte i det hele.

De siste to kolonner viser antallet av tidligere ustraffelte som blir straffelt fra år til annet. Variasjonene i disse tall følger nokså nøye

de variasjoner som ble nevnt under første kolonne og utgjør grunnlaget for denne variasjon i den samlede kriminalitet.

Vi ser således at recidivistene på en måte utgjør den „stående hær“, mens de første gangs straffelte utgjør de styrker som mobiliseres under forhold som på en eller annen måte øker kriminaliteten.

Noen reduksjon av „den stående hær“ er det altså ikke foregått, idet tallene etter 1930 hele tiden ligger over tallene fra 1915 til 1929. Det kan nok se ut som en liten reduksjon i årene 1935 til 1936, men ved nøyere ettersyn viser det seg at disse tall er like høye som i 1929 og 1930, det er bare „toppen“ i 1933 som gir inntrykk av senere reduksjon.

År:	Vinningsforbrytelser	Voldsforbrytelser	Sedelighetsforbrytelser
1923	1756	714	126
1924	1898	664	86
1925	2241	562	117
1926	2365	676	137
1927	2370	695	89
1928	2365	601	172
1929	2321	580	135
1930	2353	701	183
1931	2350	798	175
1932	2595	765	201
1933	2670	647	179
1934	2502	704	154
1935	2221	656	171
1936	2374	654	194
1937	2121	645	184
1938	2310	680	242
1939	2287	690	206
1940	1976	483	123

Fig. 2.

I neste tabell (fig. 2) er fremstillet variasjoner i antallet dømte i de tre viktigste forbrytelsesarter i tiden 1923 til 1939. I tiden 1915 til 1922 er ikke oppgitt noen tall i kriminalstatistikken. Tabellen gjelder bare menn, da antallet dømte kvinner i to av forbrytelsesartene er så lite at det ikke spiller noen rolle, og i den tredje gruppe, vinningsforbrytelsene, er variasjonene helt lik variasjonene i antall dømte menn, omenn i meget mindre målestokk.

Den første kolonnen viser antallet menn som er dømt for vinningsforbrytelser, den neste antallet av voldsforbrytelser som er pådømt, og den siste angir sedelighetsforbrytere.

Variasjonene i de to siste kolonner er som vi ser små og har ingen utpreget synkende eller stigende tendens. I første kolonne ser vi imidlertid store variasjoner, og de største tall i 1933 svarer til de høye tall i den første tabell, som omfattet alle som i det hele var dømt. Det ser altså ut til at det er variasjonene i vinningsforbrytelsene som preger statistikken, mens antallet av de andre lovovertrædelser er temmelig konstant. En må derfor ha lov til å slutte at det er vinningsforbryterne som mobiliseres i de „kriminogene“ perioder, men det er også klart at grosset av de dømte recidivister utgjøres av vinningsforbrytere, idet deres antall alene utgjør mere enn alle de andre dømte tilsammen.

År:	Strpel. § 85	Lov om forsømte barn
1923	515	237
1924	535	205
1925	702	247
1926	651	202
1927	561	270
1928	675	217
1929	641	234
1930	777	251
1931	691	198
1932	645	240
1933	557	235
1934	616	330
1935	545	400
1936	569	379
1937	618	457
1938	561	409
1939	566	485
1940	420	418

Fig. 3.

I neste tabell (fig. 3) er gitt en oversikt over antall personer mot hvem påtale er unnlatt, enten etter straffeprosesslovens § 85, hvilket betyr at forbrytelsene har vært bagatellmessige, eller at intet offentlig hensyn krever at den straffbare handling påtales, eller efter loven om

forsømte barn (Lov 6. juni 1896). I siste tilfelle er forutsetningen for påtaleunntatelse at lovovertræderens foresatte forplikter seg til å tildele ham en refselse. Antallet av disse siste påtaleunntatelser har en noe stigende tendens i de siste år, hvilket vel må være uttrykk for at påtalemyndigheten har fått øynene mer opp for at i disse tilfeller er oppdragelse mer på sin plass enn gjengjeldelse i form av straff.

År:	Sikring og forvaring etter §§ 39, 39 a	Herav:		Forvaring etter § 39 a, 1. pkt.	Sikring etter strl. § 39' 1. pkt. a—f								Sikret, men ikke anbragt	Sikring etter strl. § 39, total				
		M.	K.		a-c	d	e	f	M.	Kv.	Ialt							
1929	43	43	0	27	0	5	0	1	0	10	0	0	0	0	16	0	16	
1930	132	127	5	80	0	5	0	11	2	29	3	2	0	0	47	5	52	
1931	76	68	8	38	0	11	1	5	3	14	4	0	0	0	30	8	38	
1932	166	166	0	37	0	26	0	14	0	17	0	11	0	1	69	0	69	
1933	44	41	3	7	0	6	0	14	1	12	2	2	0	0	34	3	37	
1934	63	60	3	14	0	11	0	13	2	21	1	1	0	0	46	3	49	
1935	51	50	1	10	0	9	0	15	0	4	1	5	0	7	40	1	41	
1936	77	74	3	12	0	17	1	25	1	14	1	1	0	4 (0x)	62	3	65	
1937	95	87	8	9	0	13	1	32	3	21	3	1	0	10 (1x)	78	8	86	
1938	76	70	6	11	0	5	2	25	3	22	1	0	0	7	59	6	65	
1939	113	99	14	11	0	19	2	31	10	13	1	0	0	25	1	88	14	102
1949	54	51	3	7	0	13	2	11	0	14	1	2	0	4	44	3	47	

Fig. 4.

x) + 1 besluttet utvist

Den neste kategori som jeg vil omtale, er de som er idømt sikring etter strl. § 39 og forvaring etter strl. § 39 a. siden 1930. (Fig. 4). Det langt overveiende antall av disse personer er idømt både straff og sikring, og for manges vedkommende har det hele artet seg som en lang straff, idet sikringen har vært praktisert som fengselsforvaring. Dette var vel ikke lovens opprinnelige mening, selv om Justisdepartementet ga ordningen sin velsignelse. Et flertall av de sikringsdømte anser derfor sikringsdommen som en ekstra streng tilleggsstraff, og gjør det med rette.

Den første kolonne viser antallet til forvaring eller sikring dømte ialt. Det er noen variasjoner i tallene med en topp i 1932, men alt i 1933 er antallet falt svært langt ned igjen, til tross for at antallet dømte i det hele var praktisk talt like stort som i 1932.

Den næste kolonne viser antallet personer som ble idømt forvaring etter strl. § 39 a. 1. pkt., og i de senere rekker den nærmere fordeling av dem som er idømt sikring etter strl. § 39, 1. pkt. Bokstavene a—f svarer til de nevnte punkter under § 39, 1. pkt.

Den følgende kolonne betegner antallet av dem, som ved årets utgang var besluttet sikret, men ikke anbragt.

Av tabellen fremgår at antallet personer som er idømt fengselsforvaring ikke noen gang er mindre enn 10 % av antallet sikringsdømte ialt. Dette vil i praksis si at en ennå større prosent har avtjent sikring i fengsel eller tvangsarbeidsanstalt, hvilket omtrent kan komme ut på ett. Påtalemyndigheten eller departementet har som regel anledning til å forandre sikringsmidlene til det mest hensiktsmessige, hvilket vil si fengsel eller tvangsarbeidsanstalt når vedkommende ikke kan greies i privatpleie.

Forholdet mellom antall dømte recidivister og sikringsdømte skal jeg senere komme tilbake til. Først vil jeg imidlertid vise noen tabeller utarbeidet på grunnlag av statistikken i den Rettsmedisinske Kommisjons beretninger.

Antall rettspsykiatriske observasjoner.

År:	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
Antall:	90	64	60	56	47	48	86	90	80	104	78
År:	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Antall:	66	78	98	120	130	130	134	120	164	148	204
År:	1937	1938	1939	1940							
Antall:	202	182	194	136							

Fig. 5.

Den første av disse tabeller (fig. 5) viser antallet rettspsykiatriske observasjoner i årene 1915—1940. Det er som vi ser en jevn økning i antallet observasjoner med størst antall i årene 1936 til 1939. Toppen kommer først 3 år etter den topp som forekom i den samlede kriminalitet i årene 1931 til 1933.

Den neste tabell (fig. 6) viser den prosentvise fordeling av konklusjonene i de rettspsykiatriske erklæringer. I tiden 1915 til 1929 er det bare angitt to kategorier, nemlig sinnssyke og ikke-sinnssyke. Prosenten av negative erklæringer øket jevnt i årene 1923 til 1929

(tabell a) og er vel å anse som uttrykk for at juristene ofte var i tvil. Etter 1930 derimot (tabell b) er antallet med konklusjonen sinnssyk sunket jevnt, mens antallet konklusjoner av kategorien mangelfullt

År:	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
a. Neg. erkl. i 0/0	46	61	57	62	39	44	46	50	51
Sinnssyke-erkl. i 0/0	54	39	43	38	61	56	54	50	49

År:	1924	1925	1926	1927	1928	1929
a. Neg. erkl. i 0/0	58	54	66	61	64	71
Sinnssyke-erkl. i 0/0	42	46	34	39	36	20

År:	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
b. Neg. erkl. i 0/0	26	33	27	27	21	25	16	21	23	17	20
Sinnssyke-erkl. i 0/0	42	26	29	34	25	23	31	23	22	18	24
Mangelfullt utviklede ell. varig svekkede i 0/0	32	41	44	39	54	52	53	56	55	65	56

Fig. 6.

utviklede eller varig svekkede sjelsevner er øket jevnt, så den i 1939 utgjorde hele 65 % av antallet avgitte erklæringer. Prosenten av negative konklusjoner er sunket jevnt. Hvorfor er denne siste prosent sunket så meget, og er forholdet heldig eller uheldig? Såvidt jeg kan se, foreligger to mulige årsaker: Enten avgir de sakkyndige diagnosen mangelfullt utviklede eller varig svekkede for ofte, eller det blir henvist til undersøkelse nesten utelukkende personer som er så abnorme at nevnte diagnose er berettiget. Riktignok er de sakkyndige etterhvert blitt tilbøyelige til å stille diagnosen mangelfullt utviklede eller varig svekkede på grunnlag av observandens tidligere sosiale eller asosiale adferd mer enn på grunnlag av påvist intelligenssvekkelse eller andre psykopatologiske trekk. Selv om jeg vet juristene tildels er uenig i dette, tror jeg det er en riktig utvikling, for det ligger i sakens natur at det bør være en sosialpsykiatrisk diagnose og prog-

nose i slike tilfeller. Dette gjelder ikke personer som erklæres sinnssyke eller bevisstløse i gjerningsøyeblikket, her må jo det *rent* psykiatriske synspunkt være avgjørende.

Den annen mulige årsak til at det er så få normale av de mentalobserverte, nemlig at *bare* de opplagt abnorme blir henvist til observasjon, tror jeg bedre forklarer den lave prosent negative erklæringer. Nå kan jo dette bero på at mange jurister selv mener de er kompetente til å bedømme helt ut hvem som er abnorme eller ikke, men jeg synes ikke statistikken tyder på at juristene har vært uheldige i sitt valg av personer som *de* mente å kunne forbedre ved vanlig straffeforfølgning.

År:	Dømte recidivister	Mentalobserverte	Sikringsdømte	Do. i % av dømte recidivister
1929	1616	98	16	1.0
1930	1677	120	52	3.6
1931	1635	130	38	2.5
1932	1696	134	69	4.1
1933	1832	120	37	2.3
1934	1786	164	49	2.8
1935	1562	148	41	2.7
1936	1596	204	65	4.3
1937	1554	202	86	5.7
1938	1659	182	65	4.0
1939	1641	194	102	7.0
1940	1231	106	47	3.8

Fig. 7.

Den siste tabell jeg vil gjengi (fig. 7) angir antallet dømte recidivister i årene 1929 til 1940, antall mentalobserverte og sikringsdømte, og til slutt er angitt antall sikringsdømte i % av dømte recidivister.

Antallet er gjennomsnittlig 1650 pr. år, og toppavvikelsen er 10 % oppad i 1933. Antallet dømte recidivister i 1938 og 1939 ligger over tallene for 1929 til 1930. Noen fallende tendens kan ikke påvises i de 10 år sikringsloven har vært virksom.

Den siste kolonnen angir som nevnt sikringsdømte i prosent av antallet dømte recidivister. Prosenten er noe svingende, uten at jeg kan gjøre rede for hva som får juristene til å bruke flere sikringsdommer det ene året enn det annet. Påfallende er imidlertid at ikke bare prosenten, men også det absolutte antall av sikringsdømte *faller*

i 1933, da størst antall recidivister ble dømt. Det ligger nær å anta at det i 1933 var størst press på domstolene med de mange saker, og at domstolene derfor utdelte sine vanlige 90 dager til recidivistene, uten å gå til det ekstra bryderi og økonomiske offer som en observasjon og eventuell sikringsdom vilde ha medført. Dette faller nok også meget lettere fordi de fleste recidivister aquiecerer med en, etter deres mening rettfærdig, kortere fengselsstraff, mens en sikringsdom ofte fører til anke og videre sprell.

Antallet av sikringsdømte er imidlertid steget noe utover i 30-årene, men når ikke noengang over 7 % av antallet dømte recidivister. Antallet mentalobserverte i forhold til antall dømte recidivister er jo heller ikke imponerende. Etter krigen er antallet av sikringsdømte øket sterkt, men de endelige tall foreligger ikke ennå.

Av foranstående fremgår altså: I de første 10 år av sikringslovens levetid har antallet dømte recidivister holdt seg minst like høyt, og tildels høyere, enn i 1929. Lovens hensikt i så henseende er altså ikke oppfylt, og en må så spørre om årsakene til dette.

For det første må det være et altfor lite antall recidivister som er dømt etter sikringsloven. Dette synes jeg jo tydelig fremgikk av viste tabell. Riktignok kan man anta at en stor del av recidivistene som er dømt er slike som begår små forbrytelser, av den art som ikke er nevnt i strl. § 39 eller § 39 a., og at juristene derfor mener at de ikke har lovhjemmel til å idømme disse personer sikring. At denne gruppe av kriminelle skulle utgjøre over 93 % av de dømte recidivister, er vel ikke rimelig.

Hva kan da grunnen være til at juristene er så vidt tilbakeholdne med å anvende sikring? Jeg kan tenke meg flere muligheter:

- a) Juristene er så rotfestet i sitt system med den nøyaktig etter straffeloven utmålte fengselsstraff, at de anser det for urimelig å idømme en mann flere års sikring, hvilket i praksis ofte vil bety fortsatt fengsel, for en forbrytelse som i seg selv ikke er noe å gjøre stort nummer av.
- b) Juristene vil nødvendig idømme sikring uten å innhente erklæring fra de rettspsykiatriske sakkyndige, og juristene finner det vel ofte å være et unødig kostbart apparat å sette igang. Enkelte jurister synes vel også at de sakkyndige legger seg opp i ting som bare vedkommer juristene.
- c) Juristene anser det for uriktig å idømme både straff og sikring, og er lite tilbøyelige til å idømme bare sikring, da dette skal medføre mindre generalpreventive virkninger enn straff.

d) Da man ikke har noen anstalt til å ta seg av de sikringsdømte, finner juristene det urimelig å idømme sikring.

Til det første argument, at straffen må stå i forhold til den aktuelle forbrytelse, kan man anføre at i tilfelle man ikke skal ta hensyn til tidligere forgåelser og sannsynlighet for nye, så kan man like godt sløyfe alt som heter sikring og dermed håpet om å komme kriminaliteten til livs. De hittidige resultater viser jo at *uten* sikring går det ihvertfall ikke. Hva det annet argument angår, avhengigheten av sakkyndige, blir det vel kanskje billigere med saklig observasjon og sikringsdom én gang hvert 5. år enn å hale vedkommende ut og inn av kretsfengsler og herredsretter 3—4 ganger pr. år. Juristene kan jo riktignok idømme *forvaring* uten observasjon på forhånd, men dette blir lite brukt, hvilket vel må ansees heldig.

Hva det tredje argument, den nedsatte generalpreventive virkning angår, tror jeg juristene kan være trygge for denne, hvis de brukte mer sikring og mindre straff. Bortsett fra at det i praksis ville bli omtrent det samme, er recidivistene meget reddere for å få en sikringsdom enn en kortere fengselsstraff. De som er sikret, føler samfunnets grep i nakken adskillig bedre enn de som sitter sine 90 dager og dermed har „gjort opp“. Tilbake som et holdbart argument for ikke å benytte sikring i større målestokk står da en ting: Mangelen på anstalt for sikringsfanger. Juristene kan med full rett hevde at når vi likevel ikke har noe egnet sted til å behandle sikringsfangene, er det hensiktsløst å idømme sikring.

De fleste som nå får sikringsdom blir anbragt i privatpleie for det offentliges regning. Denne sikringsform er naturligvis ikke på noen måte tilfredsstillende når det gjelder farlige forbrytere, og disse blir derfor sittende i fengsel eller på Opstad Tvangsarbeidsanstalt. De andre derimot, de lettere kriminelle, som skulle ha en viss chance til å bli samfunnsnyttige igjen under en egnet behandling, går som gårdsgutter uten lønn, uten noen fornuftig opplæring eller behandling. Som regel blir de endog forpleiet sammen med sløve sinnssyke. I sannhet et miljø som er egnet til å heve en forbryters etiske nivå.

Justisdepartementets forsiktighet ved ikke å bruke betegnelsen forvaringsanstalt eller sikringsanstalt, har altså ført til at Sikringsloven ikke har oppfylt de forventninger man stillet til den, hvilket den heller ikke *kunne* gjøre under nevnte forhold.

Som konklusjon på disse bemerkninger vil jeg derfor anbefale at det snarest blir besluttet opprettet en sikringsanstalt og at arbeidet med oppførelsen settes igang.

Thorbjørn Kjølstad.